

Bevolkingsprognose 2002–2050: anderhalf miljoen inwoners erbij

Andries de Jong

Volgens de nieuwe bevolkingsprognose van het CBS zal het inwonertal van Nederland toenemen van de huidige 16,2 miljoen naar 17,7 miljoen rond 2040. Daarbij is sprake van een afnemend groeitempo. Al in de komende vijf jaar is dit tempo minder snel dan in de afgelopen vijf jaar, vooral als gevolg van een lager aantal immigranten.

Bevolkingsgroei

In 2002 is het inwonertal van Nederland met 88 duizend toegenomen. Deze toename is aanzienlijk kleiner dan in 2001, toen de groei nog uitkwam op 118 duizend personen. Het groeitempo liep terug door afgenomen immigratie en toegenomen emigratie. De afname van de immigratie, van 133 duizend in 2001 naar 124 duizend in 2002, hangt samen met de teruggang van de economie. Uit de landen van de Europese Unie en Oost-Europa zijn minder migranten naar Nederland gekomen. Bovendien is het aantal ingediende asiolverzoeken sterk afgenomen, van 44 duizend in 2000 naar circa 20 duizend in 2002. Overigens worden niet al deze asielzoekers als immigrant geregistreerd.

Het aantal emigranten in 2002 ligt met 67 duizend 4 duizend hoger dan in 2001. Deze toegenomen emigratie is vooral het gevolg van het grotere aantal autochtone Nederlanders dat naar het buitenland is vertrokken. Niet alle mensen die verhuizen maken hiervan melding bij de gemeente. Als een gemeente vaststelt dat een persoon niet (meer) woont op het adres waar hij of zij staat geregistreerd, wordt een zogenaamde administratieve correctie doorgevoerd. In 2002 was het aantal administratieve correcties 9 duizend hoger dan in 2001. Aangenomen wordt dat het voor een belangrijk deel om personen gaat die uit Nederland zijn vertrokken zonder dit bij de gemeente te melden.

De komende vijf jaar groeit de bevolking met 350 duizend personen. De afgelopen vijf jaar bedroeg deze groei 550 duizend. Dit afnemend groeitempo is vooral het gevolg van minder immigratie. Bovendien zullen de komende vijf jaar meer mensen overlijden dan in de afgelopen vijf jaar.

In 2015 wordt het aantal van 17 miljoen inwoners bereikt. De groei van het inwonertal van 16 miljoen naar 17 miljoen zal 15 jaar duren. De groei van 15 miljoen naar 16 miljoen duurde slechts 11 jaar. Na 2015 zal het groeitempo van de bevolking verder teruglopen, en rond 2040 komt aan de bevolkingsgroei een eind. Nederland telt dan 17,7 miljoen inwoners.

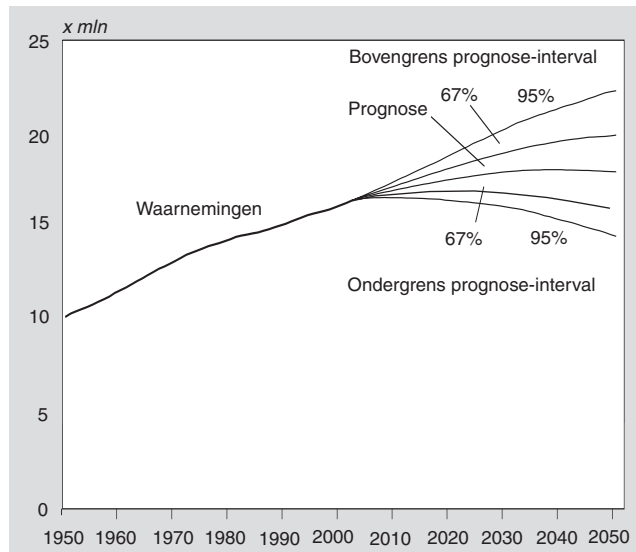
In de vorige prognose, die twee jaar geleden werd uitgebracht (De Jong, 2001), werd van een hoger groeitempo uitgegaan. De be-

volking zou hierdoor in 2035 een maximum van 18 miljoen inwoners bereiken. De lagere bevolkingsgroei in de nieuwe prognose is vooral het gevolg van lagere prognoses van het migratiesaldo en de aantallen levendgeborenen, die elk een bijdrage leveren aan een minder sterke bevolkingsgroei.

De bevolkingsprognose van het CBS beschrijft de meest waarschijnlijk geachte ontwikkelingen voor de lange termijn, tot 2050. Het zal duidelijk zijn dat prognoses voor zo'n lange periode onzeker zijn. Prognose-intervallen geven een beeld van deze onzekerheid aan de hand van een kansverdeling van de toekomstige omvang en samenstelling (naar leeftijd en geslacht) van de bevolking. Deze kansverdeling is gebaseerd op veronderstellingen over de onzekerheidsmarges van de toekomstige ontwikkeling van de geboorte, sterfte en migratie. De 'werkelijke' kansverdeling van toekomstige ontwikkelingen is niet bekend. Dit wil echter niet zeggen dat er helemaal niets over de kansen op verschillende toekomstige ontwikkelingen kan worden gezegd. Bepaalde ontwikkelingen lijken waarschijnlijker dan andere, gezien de op dit moment beschikbare informatie. Zo lijkt het veel waarschijnlijker dat vrouwen de komende decennia gemiddeld 1,75 kinderen zullen krijgen dan gemiddeld 1,2 of 2,3 kinderen. De vraag of het gemiddeld kindertal per vrouw 1,75 of 1,85 zal zijn, laat zich echter niet met een grote mate van zekerheid beantwoorden. Door zo goed mogelijk aan te geven welke ontwikkelingen waarschijnlijk worden geacht en welke ontwikkelingen beduidend minder waarschijnlijk, kan een beeld van de mate van onzekerheid van de bevolkingsprognose worden gegeven.

De onzekerheidsmarge van de prognose neemt toe met de lengte van de prognoseperiode. Voor 2010 wordt de kans dat het interval tussen 16,4 miljoen en 16,9 miljoen de werkelijke bevolking bevat geschat op twee derde (*grafiek 1*). De kans dat de bevolking in 2010 groter zal zijn dan 16,9 miljoen wordt dus geschat op één op zes. Voor 2050 is de marge veel breder: tussen 15,6 miljoen en 19,5 miljoen. De marge van het 95 procent prognose-interval is beduidend breder dan die van het 67 procent prognose-interval: deze loopt van 14,2 miljoen naar 21,8 miljoen. De kans dat de bevolking groter zal worden dan 20 miljoen wordt dus geschat op minder dan één op zes.

1. Bevolkingsomvang

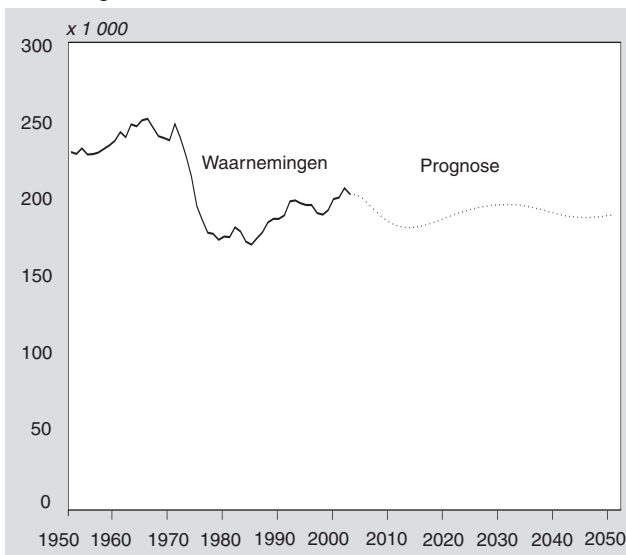
CBS Bevolkingsprognose

Aan de totstandkoming van de bevolkingsprognose hebben, naast de auteur, Maarten Alders, Joop de Beer, Han Nicolaas, Hans Sanders en Arno Sprangers (allen CBS) een belangrijke bijdrage geleverd. De uitgangspunten van de nieuwe prognose zijn besproken in de *Werkgroep Demografische Prognoses* en de *Commissie van Advies voor de Bevolkingsstatistiek*, en zijn op basis van deze besprekingen op een aantal punten bijgesteld. De belangrijkste uitkomsten van de bevolkingsprognose zijn opgenomen in de rubriek 'Jaarcijfers' in deze aflevering van *Bevolkingstrends*. Uitgebreid cijfermateriaal is opgenomen in 'StatLine', op de web-site van het CBS (www.cbs.nl).

Aan de bevolkingsgroei leveren geboorte en immigratie een positieve bijdrage, en sterfte en emigratie een negatieve bijdrage. In de tweede helft van de jaren negentig is het aantal geboorten snel gestegen (*grafiek 2*). In 1999 bereikte het aantal levendgeborenen de grens van 200 duizend, die sinds 1972 niet meer was overschreden. De 21e eeuw werd ingeluid met een recordaantal geboorten (207 duizend in 2000). Hoewel voor de komende jaren geen daling van de vruchtbaarheidscijfers wordt verwacht, neemt het aantal geborenen na 2000 weer af. In 2004 zal het weer onder de 200 duizend zakken, om er de komende vijf decennia niet meer bovenuit te komen. De daling in de komende jaren wordt veroorzaakt door het feit dat de omvang van de generaties die kinderen gaan krijgen kleiner is dan die van voorgaande generaties. Deze kleinere omvang van de generaties is het gevolg van de daling van de geboorteaantallen in de jaren zeventig.

In het tweede en derde decennium van de 21e eeuw zal het aantal geborenen weer stijgen. Deze stijging hangt samen met de toename van het aantal geborenen in de laatste twee decennia van de 20e eeuw. De verwachte daling van de geboorteaantallen in de komende tien jaar leidt op haar beurt weer tot een daling van het aantal geborenen tussen 2030 en 2040. De voorspelde ontwikkeling van de aantallen geborenen in de eerste helft van de 21e eeuw wordt vrijwel volledig bepaald door de ontwikkeling van de omvang van generaties in de meest vruchtbare leeftijden, aangezien de verwachte veranderingen in de vruchtbaarheidscijfers in dit tijdvak zeer gering zijn.

2. Levendgeborenen

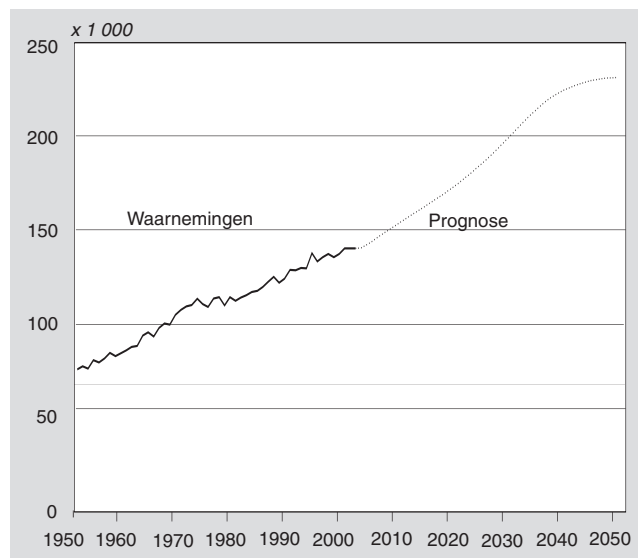

Ondanks een verdere stijging van de levensverwachting voor zowel mannen als vrouwen (na 2010) zal het jaarlijks aantal overledenen in de komende decennia sterk toenemen (*grafiek 3*). Dit is het gevolg van vergrijzing. De naoorlogse geboortegolf zorgt in de komende decennia voor een sterke toename van het aantal ouderen. In het tweede en derde decennium van de 21e eeuw zal dit een versnelling in de toename van het aantal overledenen teweegbrengen. Na 2030 neemt de stijging in het aantal overledenen weer langzaam af, om rond 2050 tot stilstand te komen. Tegen 2050 zullen naar verwachting circa 230 duizend personen overlijden, zo'n 90 duizend meer dan nu.

In tegenstelling tot de geleidelijke ontwikkelingen in de geboorten sterftaantallen zijn de ontwikkelingen in het migratiesaldo vrij grillig. Dit geldt ook voor de afgelopen jaren, waarin het migratiesaldo daalde van 54 duizend in 2000 (na 1975 het tweede topjaar) naar 35 duizend in 2002. In de bevolkingsprognose wordt geen poging gedaan de jaarlijkse fluctuaties voor de lange termijn te voorspellen. Getracht wordt slechts de gemiddelde trend goed te voorspellen.

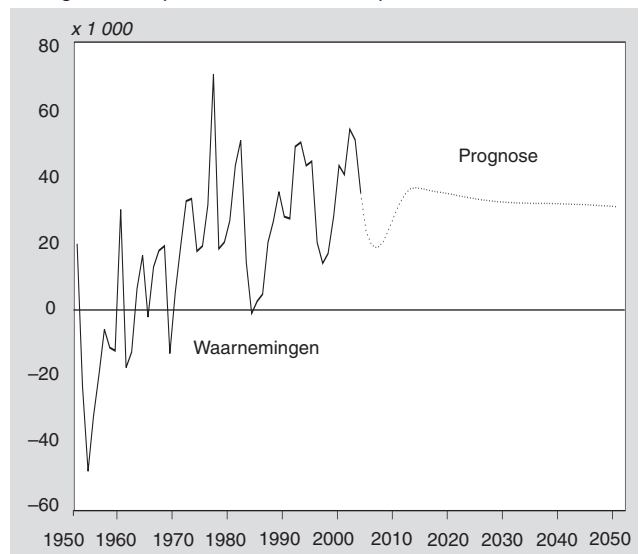
In de prognoseperiode daalt het migratiesaldo de komende jaren nog iets verder. Na een dieptepunt in 2007 gaat dit saldo weer

3. Overledenen

omhoog tot ongeveer 35 duizend rond 2015. Vervolgens neemt het weer langzaam af tot circa 30 duizend in 2050 (*grafiek 4*). Voor de onderbouwing van deze verwachtingen wordt verwezen naar De Jong (2003), elders in deze aflevering van Bevolkings-trends.

4. Migratiesaldo (inclusief saldo correcties)

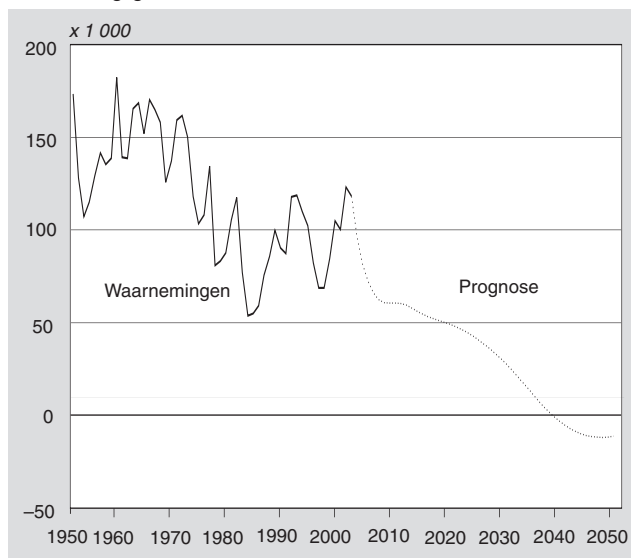

De bevolkingsgroei zal in de eerste helft van de 21e eeuw teruglopen van bijna 100 duizend in 2002 naar nul in de tweede helft van de jaren dertig. In 2050 zal sprake zijn van een jaarlijkse afname van ongeveer 10 duizend (*grafiek 5*). De afname van de bevolkingsgroei wordt veroorzaakt door een toename van het aantal sterfgevallen, terwijl geboorte en migratiesaldo rond een (vrijwel) stabiel niveau fluctueren. Tot ongeveer 2030 worden er nog meer kinderen geboren dan er mensen overlijden. Daarna is de natuurlijke groei negatief. In 2050 zal dit negatieve saldo zijn opgelopen tot 40 duizend (*grafiek 6*). De groei van de bevolking na 2030 wordt dus uitsluitend veroorzaakt door een positief migratiesaldo.

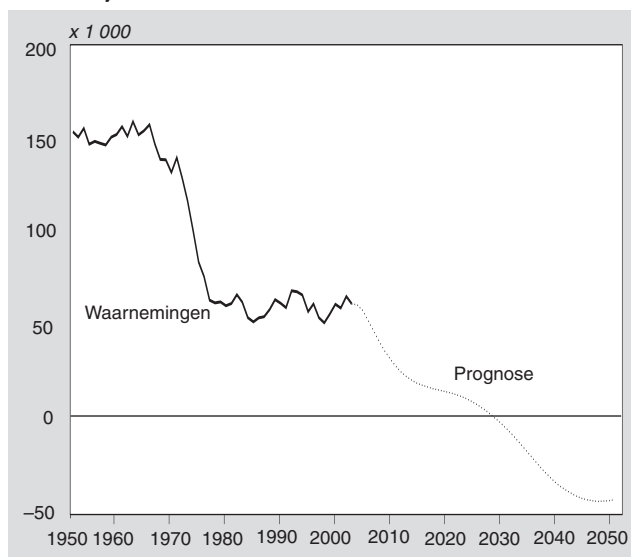
Leeftijdsstructuur

Niet alleen de omvang van de bevolking zal in de toekomst sterk veranderen, maar ook de leeftijdsstructuur. Het aantal jonge kinderen zal op de korte termijn afnemen (*grafiek 7*). Afgezien van een mogelijke stijging van de arbeidsparticipatie van vrouwen kan dus verwacht worden dat de groei van de vraag naar kinderop-

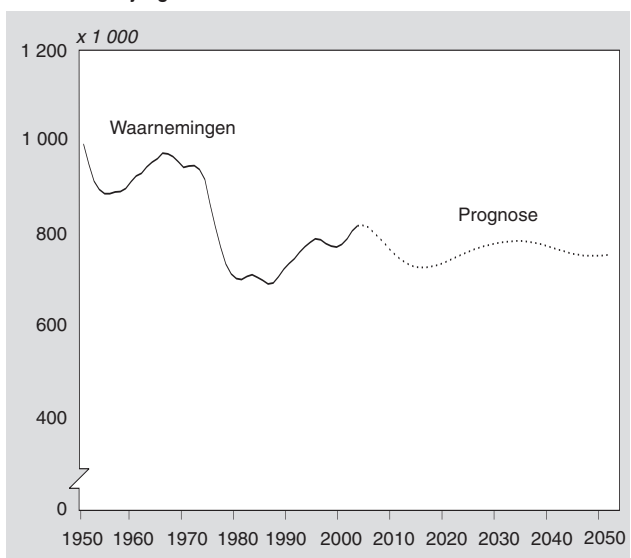
5. Bevolkingsgroei

6. Natuurlijke aanwas

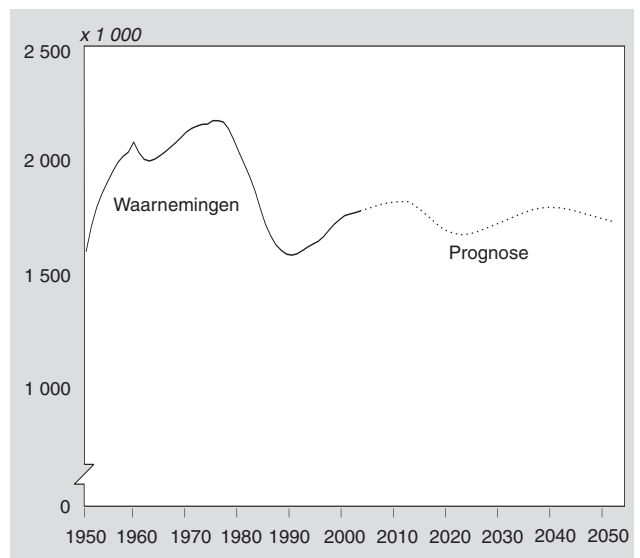

7. Aantal 0–3-jarigen

vang door de daling van het aantal jonge kinderen zal worden afgeremd. Bedrijven die zich richten op producten voor kleine kinderen zullen met een krimpende markt worden geconfronteerd (uiteraard afgezien van mogelijk hogere bestedingen per kind). Het aantal kinderen van 4 tot en met 12 jaar zal de komende tien jaar slechts licht toenemen (grafiek 8). Het basisonderwijs zal hierdoor niet met aanzienlijk grotere aantallen leerlingen worden geconfronteerd, zoals in de jaren negentig het geval was. Na 2010 zullen de leerlingenaantallen gaan teruglopen om na 2020 weer te stijgen.

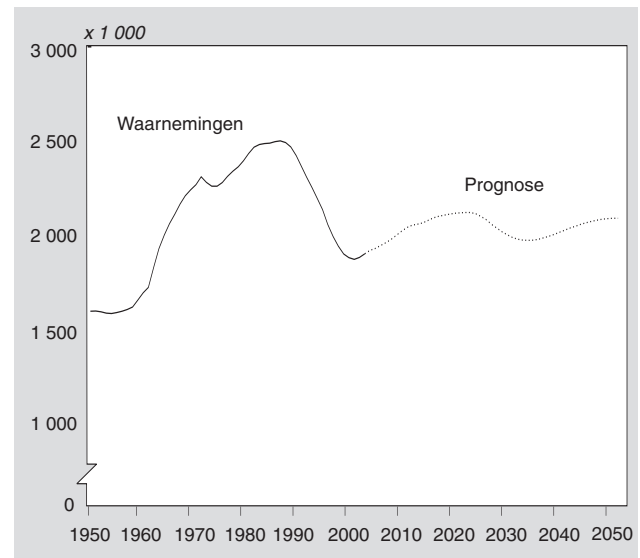
8. Aantal 4–12-jarigen

Het aantal jongeren van 15 tot 25 jaar is in de jaren negentig sterk gedaald. Deze daling is in 2000 tot stand gekomen en zal de komende jaren overgaan in een lichte stijging, die zo'n twintig jaar zal aanhouden (grafiek 9). Op deze leeftijden treden de meeste jongeren toe tot de arbeidsmarkt.

Een sterke stijging van de instroom valt op basis van demografische ontwikkelingen niet te verwachten. De sterke daling van het aantal jongeren in de jaren negentig heeft mede geleid tot de daling van de jeugdwerkloosheid die in dat decennium plaatsvond. De vrij bescheiden toename van het aantal jongeren in de komende twee decennia – in combinatie met een toename van de uitstroom van ouderen – maakt het niet waarschijnlijk dat de jeugdwerkloosheid structureel zal stijgen, ondanks het vooruitzicht van een lagere economische groei in de komende jaren (afgezien van tijdelijke stijgingen door conjuncturele fluctuaties).

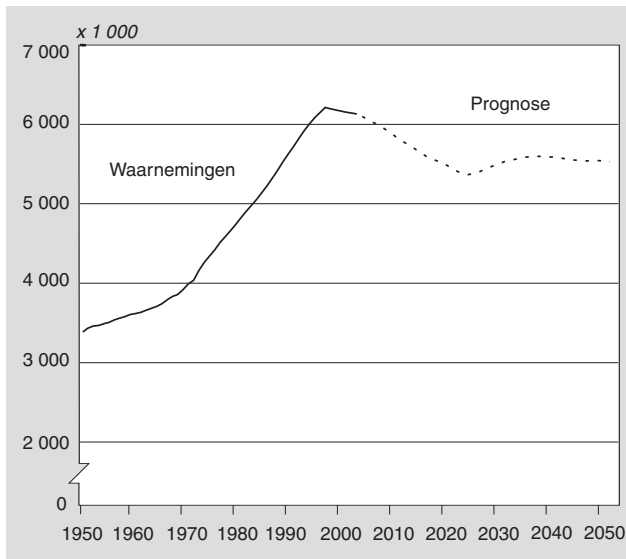
9. Aantal 15–24-jarigen

De beroepsbevolking wordt voor een belangrijk deel gevormd door personen die tussen de 25 en 50 jaar oud zijn. Deze leeftijdsgroep groeide in de afgelopen decennia sterk (*grafiek 10*). Naast een snelle stijging van de arbeidsparticipatie onder vrouwen was dit een belangrijke oorzaak van de stijging van het arbeidsaanbod. Aan de groei van dit deel van de beroepsbevolking is in 1996 een eind gekomen. De recente daling zal in de komende twee decennia doorzetten. Dit betekent dat zonder een stijgende arbeidsparticipatie de omvang van de beroepsbevolking eveneens zal gaan dalen. Het probleem van de werkloosheid zal in de toekomst plaatsmaken voor het probleem van een structurele krapte op de arbeidsmarkt.

De bevolking van Nederland blijft in de komende decennia groeien, waardoor de vraag naar goederen en diensten eveneens zal blijven stijgen. Door de toenemende vergrijzingsproblematiek zal vooral de vraag naar zorg toenemen, terwijl een aanzienlijke groei van de arbeidsproductiviteit juist in deze sector moeilijk te verwachten zal zijn.

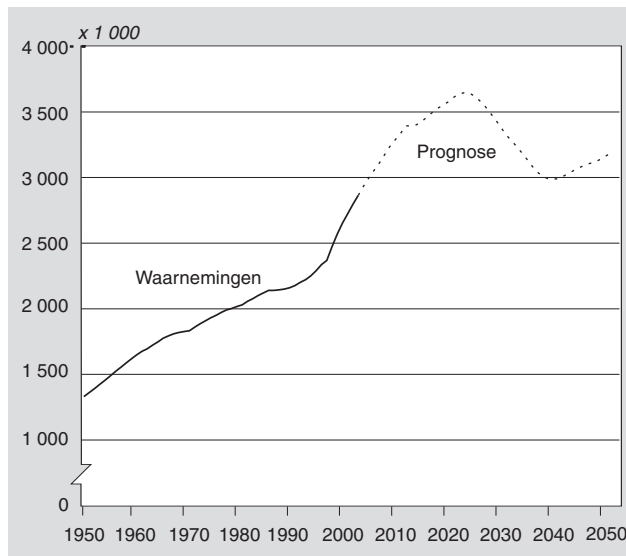
10. Aantal 25–49-jarigen

Nederland staat internationaal bekend om zijn lage arbeidsparticipatie onder oudere werknemers.

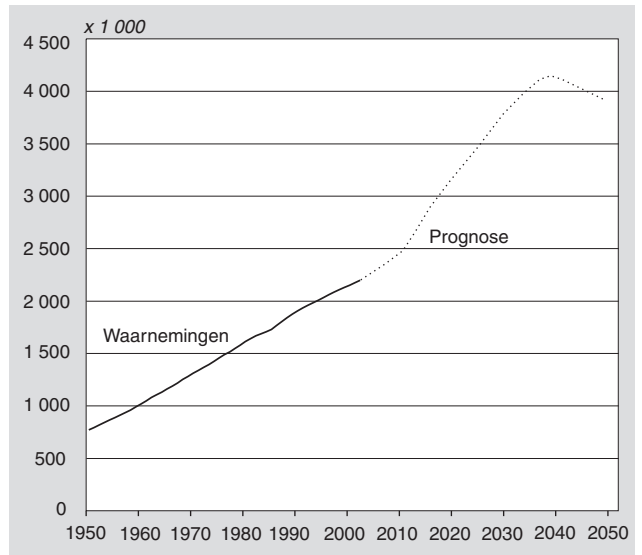
Het aantal vijftigplussers zal in de komende twintig jaar sterk toenemen (*grafiek 11*). Tenzij de arbeidsparticipatie van ouderen eveneens sterk toeneemt, betekent dit een flinke uitstroom uit de beroepsbevolking. Deze uitstroom is waarschijnlijk groter dan de instroom van jongeren.

11. Aantal 50–64-jarigen

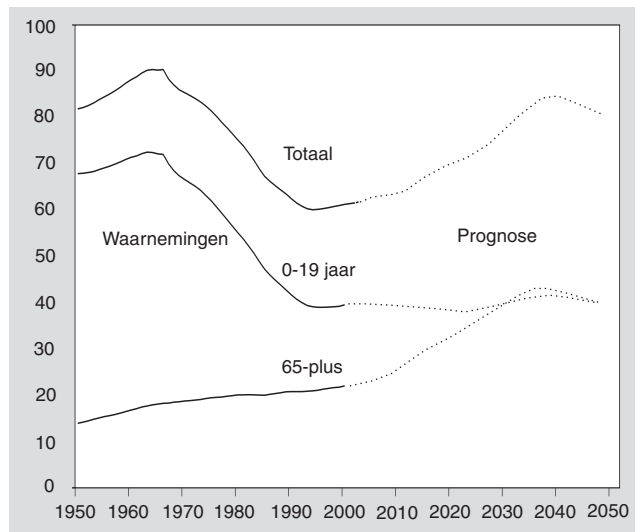
Het aantal 65-plussers is al een aantal decennia aan het stijgen (*grafiek 12*). Deze stijging zet de komende jaren geleidelijk door, om na 2010 te versnellen als de naoorlogse geboortegolf de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt. Pas wanneer de geboortegolf de leeftijden bereikt waarop veel mensen overlijden, zal het aantal 65-plussers weer gaan dalen. Op dit moment is bijna 14 procent van de bevolking 65 jaar of ouder. Rond 2040 bereikt de vergrijzing haar hoogtepunt met 23 procent.

12. Aantal 65-plussers

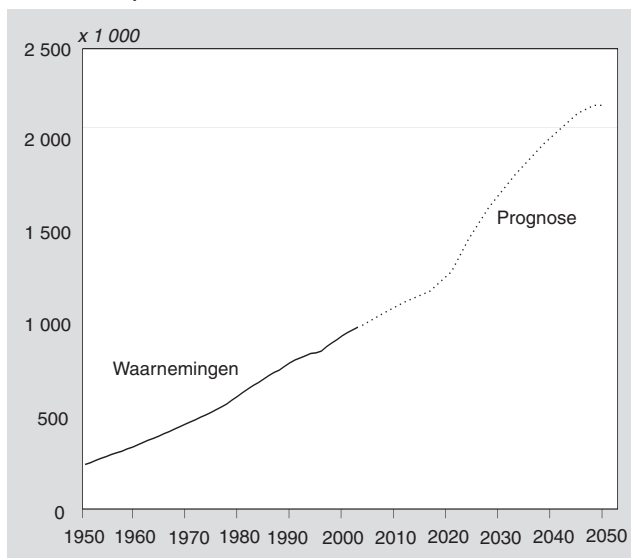
Onder meer bij de betaalbaarheid van het sociale verzekeringsstelsel en het onderwijs speelt de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden een belangrijke rol. Om een indruk te krijgen van de druk van het (potentieel) niet-werkende deel van de bevolking op het werkende deel van de bevolking, wordt vaak gekeken naar de verhouding tussen de som van het aantal 0–19-jarigen en 65-plussers en het aantal 20–64-jarigen. Tussen 2010 en 2035 stijgt het percentage 65-plussers als aandeel van de 20–64-jarigen (de grijze druk) van rond 25 naar ruim 40 (*grafiek 13*). De (groene) druk van de 0–19-jarigen blijft met circa 40 procent in de toekomst vrijwel constant. De demografische druk (groen plus grijs) stijgt van rond 60 procent nu tot bijna 85 procent in 2040.

13. Aantal 0–19-jarigen en 65-plussers als percentage van het aantal 20–64-jarigen

De vergrijzingsproblematiek is voor de samenleving van speciaal belang waar het gaat om de kosten van de gezondheidszorg. In dit kader is vooral de ontwikkeling van het aantal hoogbejaarden van belang. Het aantal 75-plussers is de afgelopen decennia sterk

14. Aantal 75-plussers

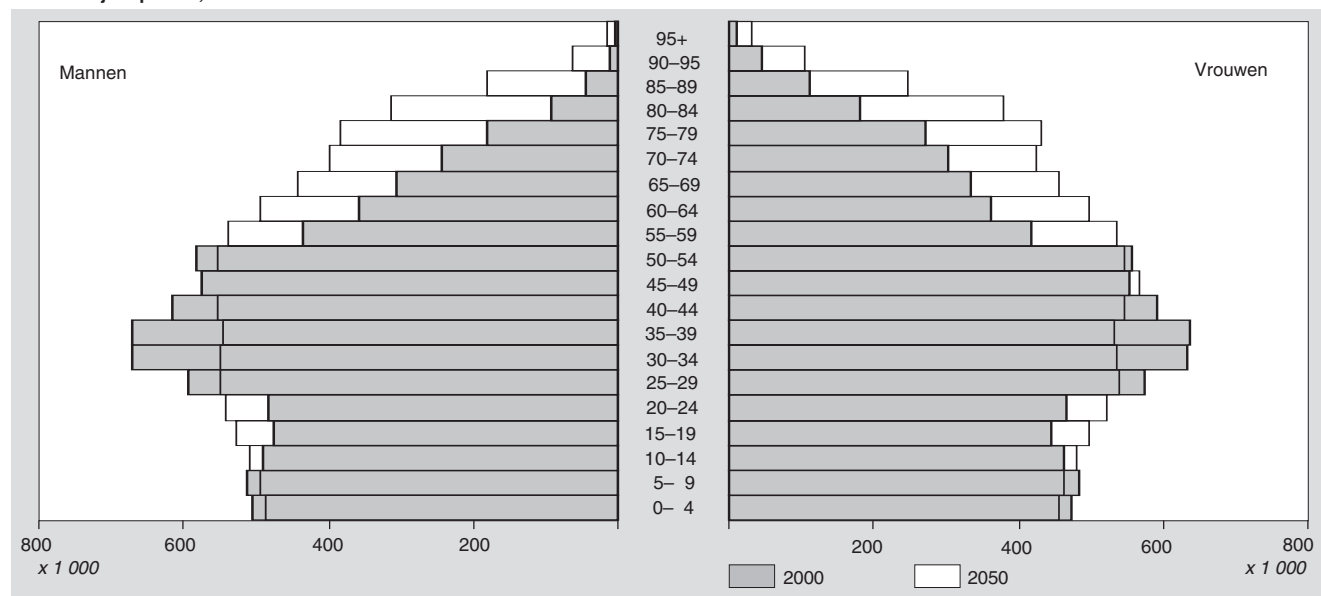

toegenomen: van een kwart miljoen in 1950 tot 950 duizend in 2000 (grafiek 14). In de komende decennia blijft het aantal 75-plussers doorgroeien, en na 2020 zal deze groei zelfs versnellen. Rond 2050 wordt met bijna 2,2 miljoen het hoogtepunt bereikt. Het aandeel van de 75-plussers in de bevolking verdubbelt van 6 procent op dit moment naar 12 procent in 2050.

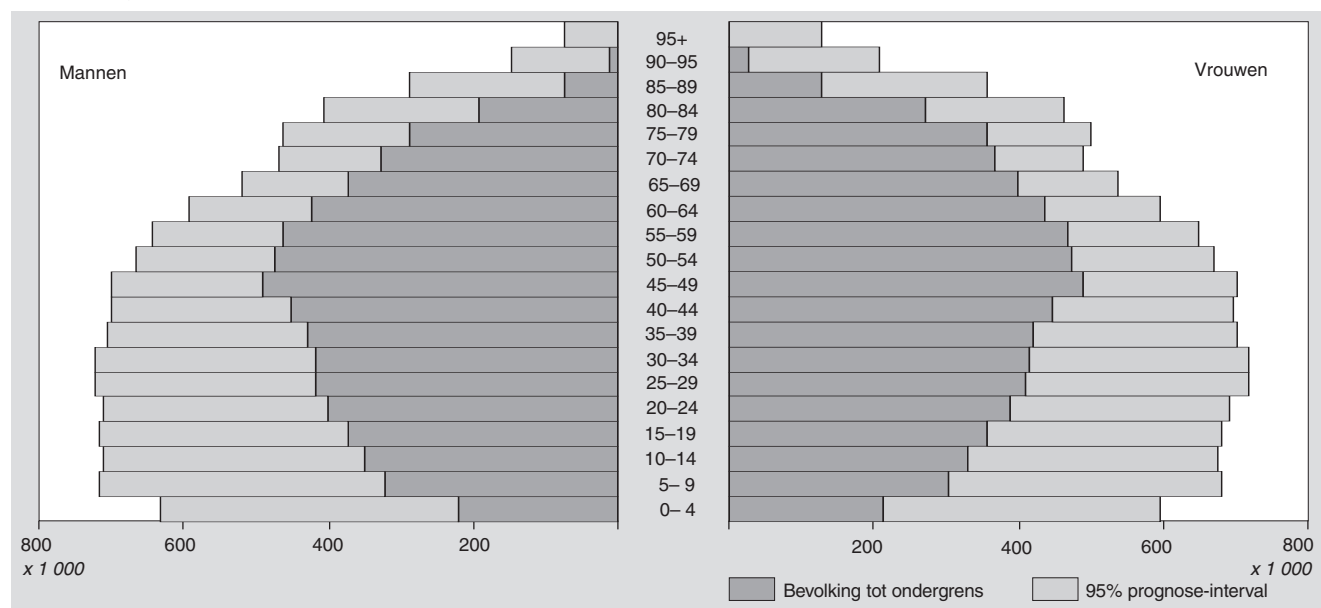
Grafiek 15 geeft een totaalbeeld van de wijzigingen die tussen 2000 en 2050 optreden in de leeftijdsstructuur van de bevolking. Vooral omdat vroeger de (kinder)sterfte aanzienlijk was, waren er op hogere leeftijden beduidend minder mensen dan op lagere leeftijden. De leeftijdsstructuur van de bevolking had hierdoor de vorm van een piramide. De laatste decennia is dit niet langer het geval: de basis is smaller dan het middenstuk, waardoor er eerder sprake is van een 'peervorm'. Dit komt vooral doordat in de afgelopen 25 jaar veel minder kinderen zijn geboren dan in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog, toen de totale bevolking bovendien nog beduidend kleiner was.

In de toekomst zullen de grootste veranderingen optreden op de middelbare en hoge leeftijden. De basis van de leeftijdsstructuur van de bevolking blijft grotendeels gelijk, hoewel er in de toekomst wat minder tieners en jongvolwassenen zullen zijn dan nu. Op de

15. Leeftijdsopbouw, 2000 en 2050

16. 95% prognose-interval van leeftijdsstructuur in 2050

middelbare leeftijden zal de bevolkingspiramide smaller worden, en op de hoge leeftijden als gevolg van de vergrijzing juist uitdijen. Hierdoor krijgt de leeftijdsstructuur in 2050 een 'appelvorm'.

Al eerder is gemeld dat de bevolkingsprognose van het CBS de meest waarschijnlijk geachte ontwikkelingen voor de zeer lange termijn beschrijft. Omdat prognoses voor een dergelijk lange periode onzeker zijn worden ook prognose-intervallen gemaakt, die een beeld geven van deze onzekerheid aan de hand van een kansverdeling van de toekomstige omvang en samenstelling naar leeftijd en geslacht van de bevolking. De onzekerheidsmarge verschilt per leeftijdsgroep. *Grafiek 16* geeft hiervan een beeld voor 2050. De marge voor de jongste leeftijdsgroep wordt vooral bepaald door onzekerheid over de vruchtbaarheid, terwijl de marge voor de oudste leeftijdsgroepen vooral wordt bepaald door onze-

kerheid over de sterfte. Onzekerheid over de migratie speelt een belangrijke rol in het middengebied van de leeftijdsverdeling. De prognose-intervallen zijn relatief breed voor de aantallen jongeren en 50-plussers, en zijn naar verhouding minder breed voor de aantallen 20- tot 50-jarigen.

Literatuur

Jong, A. de, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen. *Maandstatistiek van de Bevolking*, januari 2001, blz. 22–25. CBS, Voorburg/Heerlen.

Jong, A. de, 2003, Bevolkingsprognose 2002–2050: veronderstellingen. *Bevolkingstrends* (51)1, blz. 27–33. CBS, Voorburg/Heerlen.